

tion of Asia Minor has a twofold interest. Specifically it represents the last in a long series of religio-linguistic changes to which Anatolia had been subjected over the centuries. Broadly considered, the Islamization and Turkification of the Anatolians in the later Middle Ages, along with the Christianization and Hispanization of Iberia, constitute one of the last chapters in the history of cultural change in the Mediterranean basin. Since antiquity the inhabitants of the Mediterranean world had been subject to a remarkable variety of transforming cultural forces: Hellenization, Romanization, Arabization, Christianization, and Islamization. To these were now added Turkification» (p. 1). Certainly Professor Vryonis's book now becomes a vital source for the last named process in particular, and no student of Anatolian Hellenism or Turkology can afford to be without it under any circumstances.

JOHN E. REXINE, Ph. D.
Colgate University

*

Ἡ πρόληψις τῆς ἐγκληματικότητος καὶ ἡ τηλέρρασις

Ἡ ἄποψις τοῦ Lic. Desiderio Graue

Εἰς τὰ πλαίσια τοῦ Τετάρτου Ἐθνικοῦ Σαφρονιστικοῦ Συνεδρίου, τὸ ὅποιον ἔλαβε χώραν εἰς Μεξικὸν (23-25 Νοεμβρίου 1972) ἀντιμετωπίσθη καὶ τὸ πρόβλημα τῆς ἐπιδράσεως τὴν ὅποιαν ἄσκει ἡ τηλέρρασις εἰς τὴν ἐγκληματικότητα. Συγκεκριμένως, ὁ Lic. Desiderio Graue, τῆς Μεξικανικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ποινικῶν Ἐπιστημῶν, ἐξήγησε διεξοδικῶς τὸ θέμα. Τὰ συμπεράσματα δὲ καὶ αἱ προτάξεις τοῦ δημοσιεύονται εἰς τὸ *Revista Michoacana de derecho penal* (No. 15, Ἰανουάριος-Ἰούνιος 1973, σελ. 166-177).

Ὁ συγγραφεὺς διὰ τῆς ἐρεῦνης τοῦ ἀπέδειξε ὅτι ἡ τηλέρρασις ἄσκει κοινωνικὴν κυρίως ἐπίδρασιν, τὴν ὅποια εἰς μεμονωμένα ἄτομα, ὄσον καὶ εἰς κοινωνικὰς ομάδας. Εἰς δὲ τὰς ἐπικρίσεις τῶν ἐχθρῶν τῆς τηλέρρασεως, ὁ συγγραφεὺς ἀντέταξε ὅτι ἡ τηλέρρασις, ἐν ἑπιπέδῳ ἐν εἰς τὴν πληρεστέραν ὀργανώσιν καὶ εἰς τὴν περισσότερον ἐπιμελημένην παρουσίαν τῶν προγραμμάτων τῆς, θὰ ἦδυντο νὰ καταστῆ ἐν χρήσῳ μέσον διὰ τὴν μετάδοσιν τῶν πολιτιστικῶν καὶ τῶν παραδοσιακῶν ἀξιών.

Ἐπὶ πλέον, ὁ συγγραφεὺς προτείνει τὸν λεπτομερῆ ἔλεγχον τῶν «μηνημάτων» τὰ ὁποῖα μεταδίδονται μὲθ' αὐτῆς τηλέρρασεως, πρὸς ἀποφυγὴν ἐπιβλα-

βῶν ἐπιδράσεων. Κατὰ τὸν Desiderio Graue, ὁ ὑπεύθυνος τῶν προγραμμάτων τῆς τηλέρρασεως πρέπει νὰ συμβουλευμένοντα ἐξεχόντας ἐπιστήμονας—καὶ δὴ ἐγκληματολόγους—προκειμένου νὰ προβάλλουν ἔκπομπάς αἱ ὁποῖαι θὰ ἀπέβλεπον εἰς τὴν πρόληψιν τῆς ἐγκληματικότητος.

Ὁ Lic. Desiderio Graue ὑπογραμμίζει ἐπιπροσθέτως τὸ γεγονός ὅτι ἡ τηλέρρασις δύναται γενικότερον νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἄνοδον τοῦ πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου τῆς κοινωνίας—καὶ δὴ τῆς μεξικανικῆς τοιαύτης—διὰ τοῦ σεβασμοῦ τῶν παραδοσιακῶν ἀξιών καὶ τῆς ἐθνικῆς ἰδιοσυστάσεως τοῦ μεξικανικοῦ λαοῦ.

Ἐν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν πλειονότητα τῶν ἐγκληματολόγων αἱ ὁποῖοι παραδέχονται τὴν βλαβερὰν ἐπίδρασιν τῆς τηλέρρασεως—ἰδιαιτέρως ἐπὶ τῶν νέων—ὁ Lic. Desiderio Graue πιστεύει ὅτι ἡ τηλέρρασις δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς μέσον προλήψεως τῆς ροπῆς πρὸς τὴν ἐγκληματικότητα, καὶ προτείνει τὴν διεπιστημονικὴν σύνθεσιν τῶν συμβουλίων τῶν ὑπευθύνων τῆς τηλέρρασεως καὶ τὴν συμμετοχὴν εἰς αὐτὰ τῶν ἐκπροσώπων τῆς τοπικῆς ἐπιστήμης, δεδομένου ὅτι αἱ ἐπικρίσεις ἐναντίον τῆς τηλέρρασεως προέρχονται κυρίως ἐκ τῶν ποινικολόγων καὶ ἀναφέρονται εἰς τὸν ρόλον τῆς ὡς γενεσιουργοῦ αἰτίας τῆς βίας καὶ τῆς ἐγκληματικότητος. Τέλος, ὁ Μεξικανὸς ποινικολόγος προφέρει πέραν τῆς ἐλπίδος ὅτι ἡ τηλέρρασις δύναται νὰ ἀναχατίσῃ τὴν ροπὴν πρὸς τὴν βίαν καὶ τὴν ἐγκληματικότητα, ὑποστηρίζον ὅτι αὕτη δύναται, ὑπὸ ὀρισμένως βεβαίως προϋποθέσεις, νὰ συντελέσῃ ἀποτελεσματικῶς εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου μιᾶς κοινωνίας.

Τὰ ἀνωτέρω συμπεράσματα συμπύκνουν ἐν πολλοῖς μὲ ἐκεῖνα τῶν περισσοτέρων μελετητῶν καὶ ἐρευνητῶν τῆς τηλέρρασεως, οἱ ὁποῖοι πιστεύουν ὅτι ἡ τηλέρρασις εἶναι ἐν ὀψίστης σημασίας μέσον μαζικῆς ἐπικοινωνίας εἰς χεῖρας τῆς πολιτείας καὶ τῆς κοινωνίας, ὅπλον πανίσχυρον διὰ τὸν πολυμορφον ἀγῶνα καταπολεμήσεως τῆς βίας καὶ τῆς ἐγκληματικότητος.

N. Δ. ΛΟΪΖΟΣ
Maître de Sociologie

Ἐπιστημονικὸς Συνεργάτης ΕΚΚΕ

*

Ἀπάντησις εἰς κριτικὴν

Κατ' ἀρχὴν θὰ ἤθελα νὰ ἐυχαριστήσω τὸν καθηγητὴ Κιτσικὴ γιὰ τὰ εὐνοϊκὰ καὶ τὸν σχόλια σχετικά μὲ τὸ συνοπτικὸν μελέτημά μου μὲ τίτλο «Ἐξωτερικὴ Πολιτικὴ καὶ Ἐθνικισμὸς ἐπὶ τῆς Τουρκίας: Σύνοψη Ἱστορικῆς Ἀνασκόπησις», ποῦ δημοσιεύθηκε στὸ προηγούμενον τεύχος

τῆς «Ἐπιθεώρησης». Ὅσον ἀφορᾷ τὰ σημεῖα γιὰ τὰ ὁποῖα ἔχει ἐπιφυλάξει, θὰ ἤθελα νὰ παρατηρήσω τὰ ἑξῆς:

α) Συμμερίζομαι τὴν ἀποψηὸν τοῦ ὅτι σὲ μὴ μελέτῃ τοῦ τουρκικοῦ ἐθνικισμοῦ θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε γίνῃ ἀναδρομὴ ἐπὶ τὴν περίοδον 1912-1913, καθὼς ἐπίσης καὶ στὸ ἔργο τοῦ Ziya Gokalp. Θὰ ἔλεγα ὅμως ὅτι οὐτε καὶ αὐτὸ θὰ ἦταν ἀρκετὸ. Μιὰ εἰς βάθος ἀνάλυσις τοῦ τουρκικοῦ ἐθνικισμοῦ θὰ ἔπρεπε νὰ προχωρήσῃ πολὺν περισσότερο καὶ νὰ συμπεριλάβῃ τὸν 19ον αἰῶνα, μέχρι τὴν περίοδον τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Μιὰ τέτοια ὄμως εὐρύτερη ἀνασκόπησις θὰ ὑπερέβαινε τὰ πλαίσια ποῦ καθορίσθηκαν σαφῶς ἐπὶ τὴν ἐισαγωγὴν τοῦ μελετητικῶς, ὡς ἔζη: «Σὲ ὅτι ἀκολουθεῖ θὰ προσπαθῶσιν νὰ παρουσιάσωμεν μερικεὶς βασικὰς ἰδέας ποῦ ἐνδυνάμωσαν τὸν τουρκικὸν ἐθνικισμὸν ἀπὸ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον καὶ ἔπειτα».

β) Σχετικὰ μὲ τὴν παρατήρησιν τοῦ κ. Κιτσικὴ ὅτι «τὰ φασιστικὰ κινήματα τῆς περιόδου 1941-1944 δὲν εἶναι ἀντιπροσωπευτικὰ τοῦ τουρκικοῦ ἐθνικισμοῦ» καὶ ὅτι «ἀπρόκειται ἀπλῶς περὶ ὑπερβολῶν ὀρισμένων ἐξωτεριστῶν», θὰ ἤθελα νὰ τὸν ἐρωτήσω ἂν ὁ ἴδιος ἐχη ὑπ' ὄψιν τοῦ ἄλλα ἐθνικιστικὰ κινήματα ποῦ νὰ εἶχαν χαρακτῆρα δημοκρατικὸν καὶ φιλελεύθερον καὶ νὰ ἐπιρρέασαν τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς Τουρκίας κατὰ τὴν περίοδον μεταξὺ 1941 καὶ 1944, γιὰτι προσωπικῶς τοῦλάχιστον δὲν γνωρίζω. Ἀντίθετα, δυτικεὶς καὶ τουρκικεὶς πηγὲς ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀντλούμε τὶς πληροφορίες μας, ἡ μὴ μετὰ τὴν ἄλλα κατὰ τρόπον κατηγορηματικὸν χαρακτῆρουν τὸν ἰδεολογικὸν καὶ ἐθνικιστικὸν κινήματα, ποῦ ἐδῶςποζάν τῆς τουρκικῆς πολιτικῆς σκηνῆς αὐτῆς τῆς περιόδου, σὰν κινήματα φασιστικῶν καὶ ναζιστικῶν τύπου (Heyd, Bisbel, Holster, Karpat κλπ.). Δὲν μποροῦσε ἐξ ἄλλου νὰ ἦταν διαφορετικὰ γιὰτι ἐκεῖνη ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴ ἡ τουρκικὴ κοινὴ γνώμη καὶ ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις ἐπίστατον πᾶς μὴ νικῆ τῆς ναζιστικῆς Γερμανίας εἰς βάρος τῆς Ρωσίας θὰ εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τὴν προσάρτησιν ἐπὶ τῆς Τουρκίας τῶν τεραστίων ἐκτάσεων τοῦ Ἀζερμπαϊτζάν καὶ τοῦ Τουρκιστάν, μὲ πληθυσμὸν πολλῶν εκατομμυρίων, ποῦ ἀνεκάθετον ἐθεορετοῦ ὅτι ἀνήκαν ἐπὶ τὴν τουρκικὴν φυλὴν. Ἦταν ἡ ἐποχὴ ποῦ καθὲ δημοκρατικὴ φωνὴ ἡ ὁποῖα τολμοῦσε νὰ ἐπικρίνῃ τὴν φιλογερμανικὴν πολιτικὴν τῆς κυβερνήσεως ἐτίθετο σιωπηρῶς ἐκτὸς νόμου. Μόνον ὅταν ἡ πλάστῆρα ἔγειρε σὲ βάρος τῆς Γερμανίας καὶ ὑπὲρ τῆς Ρωσίας, ἄρχισε ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις νὰ ἀνέχεται καὶ συχνὰ νὰ ὑποκίνη φιλοαρκετῆς ὀργανώσεως καὶ πάλι μὲ σκοπὸν νὰ συμμετάσχη στὸ «παίχνιδι» τῶν συμμάχων ὅσοι καὶ τὸ ἐπέτυχε τελικὰ.

γ) Σχετικὰ μὲ τὸ ὅτι ὁ «Τουρκισμὸς» ἢ ὁ «Παντουρκισμὸς» δὲν εἶναι κατ' ἀνάγκην φυλετικὸν ἐθνικιστικὸν συστήματα, δεδομένου ὅτι κατὰ τὸν κ. Κιτσικὴ

«προϋπήρχαν του ναζισμού» και ως εκ τούτου «δεν ήταν σφωβιστικά», θα πρέπει να παρατηρήσουμε ότι ο ρατσισμός και ο σφωβισμός, χαρακτηριστικά γνωρίσματα του ναζισμού, δεν είναι χιτλερική ανακάλυψη. Ίδιαίτερα στην περίπτωση της Τουρκίας αυτό πολύ καλά το γνωρίζουν κυρίως οι 'Αρμένιοι. Γι' αυτό θά μου επιτρέψω ο κ. Κιτσικίς να παρατηρήσω ότι ο «Παντουρκισμός», όπως εξ' άλλου και κάθε «Παν-δόγμα», είναι αναγκαστικά, μαζί με όλα τα άλλα, και ρατσιστικός και άπροκάλυπτα επεκτατικός. Γιατί άραγε η τουρκική περίπτωση να αποτελούσε εξαίρεση; 'Επί πλέον οι φιλοгерμανικές τάσεις της τουρκικής διπλωματίας και ο θαυμασμός των Τούρκων για τα γερμανικά πρότυπα οργανώσεως δεν εκδηλώνονται με την εμφάνιση του ναζισμού. Οι Τούρκοι υπήρξαν σύμμαχοι των Γερμανών στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και η έναρξη του Β' Παγκόσμιου Πολέμου βρήκε γερμανικές στρατιωτικές αποστολές στην Τουρκία και τουρκικά στρατιωτικά κλιμάκια στη Γερμανία, που έρχόνταν με σκοπό τον εκσυγχρονισμό και την οργάνωση του τουρκικού στρατού.

δ) 'Όσον αφορά την αξιολόγηση του έργου του Tekin Alp, όπως ορίστηκε δεν συμφωνώ με τον κ. Κιτσικί. 'Αν υπάρχουν αντιρρήσεις για την περικοπή από το κείμενο του Alp, τόν όποιον ο κ. Κιτσικίς θεωρεί όργανο της δικτικής προπαγάνδας και επομένως προκατειλημμένο έναντι των Τούρκων, ά παρακαλέσω τόν κ. συνάδελφο να καταφύγη σε άλλη πηγή, τουρκική αυτή τη φορά, στον καθηγητή της πολιτικής επιστήμης Kemal Karpat (Turkey's politics), ο οποίος άσφαλός δεν μπορεί να κατηγορηθή για «άντιτουρκισμό».

Τέλος, θά ήθελα να προσθέσω ότι τό θέμα του τουρκικού εθνικισμού, επειδή άπτεται άμεσα ζωτικών προβλημάτων του έλληνικού έθνους, είναι ένα θέμα που παρουσιάζει σοβαρές δυσκολίες στον κάθε έρευνητή που θά θελήσει να τό αναλύσει άντικειμενικά. 'Η ύπερβολική μίσος έννοια όπως τό ύπερβολικό μέρος εύκολα καταλήγουν σε ύποκειμενικές άξιολογήσεις και εσφαλμένα συμπεράσματα. Παραδέχομαι ότι ή ήγεςία και τόν δύο χωρών δεν μόρστε στο παρελθόν να δημιουργηθή το κατάλληλο κλίμα συνεργασίας για την έπιλυση κατά τρόπο ειρηνικό τόν τώσων προβλημάτων που άπασχόλησαν τις δύο χώρες. 'Η έλληνική ήγεςία φέρει φυσικά ένα μεγάλο μέρος της εύθύνης. Δέν είμαι όμως έτοιμος να συμφωνήσω με όποιονδήποτε ίσχυρισθή ότι ή τουρκική κυβέρνηση δέν έχρησιμοποίησε τόν τουρκικό εθνικισμό, της μορφής που γνωρίζουμε στο άρθρο μας, άντιπροσωπευτικό ή όχι, για να παϊθή τό διπλωματικό της παιχνίδι στις δύσκολες στιγμές του πολέμου και άργότερα στο θέμα τόν Στενών και της Κύπρου. Σε περίοδοι κρίσεως είναι αυτό το είδος ο εθνικισμός,

έξτρεμιστικός, ρατσιστικός, έπεκτατικός, που χρησιμοποιείται από τις κυβερνήσεις για την εκπλήρωση τών σκοπών τους. Αυτό βέβαια δέν είναι πάντα εύκολο, όπως απέδειξε ή πρόσφατη έλληνική περίπτωση. Στην περίπτωση πάντως της Τουρκίας, ή πολιτική ήγεςία της χώρας αυτής, μέχρι στιγμής τουλάχιστον, φαίνεται να χρησιμοποιή τό σύμβολα και τις ιδέες του τουρκικού εθνικισμού με έξαιρετική μαεστρία, προς έφελος φυσικά του τουρκικού έθνους.

ΠΑΝΤΑΖΗΣ ΤΕΡΛΕΗΣ, Ph. D.

'Επιστημονικός Συνεργάτης ΕΚΚΕ

*

Russel Bernard, *'Ανθρωπολογικά Θέματα*, μετάφραση υπό 'Αννης Μ. Στογιάννου, 'Αθήνα: 'Εκδόσεις Α. Καραβία, 1971, σ. 68.

Τό μικρόν αυτό βιβλίον περιλαμβάνει μίαν σειράν διαλέξεων άι όποιαι έδόθησαν υπό τόν συγγραφέα, καθηγητή της 'Ανθρωπολογίας, εις τούς φοιτητάς τών Πανεπιστημίων 'Αθηνών, Θεσσαλονίκης και Πατρών.

'Η σύνθεσις του άκροατήριου, αποτελούμενη εκ σπουδαστών της Βιολογίας κυρίως, επηρέασε προφανώς τό περιεχόμενον τών διαλέξεων, άι όποιαι αποτελούν εισαγωγή εις την φυσικήν ίδίαν ανθρωπολογίαν.

Τό βιβλίον αποτελείται εκ τεσσάρων κεφαλαίων. Εις τό πρώτον κεφάλαιον «Εισαγωγή εις την 'Ανθρωπολογίαν», ο συγγραφέας περιγράφει τά όρια της κοινωνικής ή πολιτιστικής ανθρωπολογίας, της άρχαιολογίας, της γλωσσολογίας και της φυσικής ανθρωπολογίας, τών τεσσάρων δηλαδή κλάδων της Γενικής 'Ανθρωπολογίας, ή οποία έχει ως βασικών άντικείμενον μελέτης την «κουλτούραν» ενός λαού.

Εις τό έπόμενο κεφάλαιον (2. Θέσις του 'Ανθρώπου εις την Τάξιν τών Πρωτεύοντων, 3. Παλαιοντολογικά Δεδομένα της 'Εξέλιξεως του 'Ανθρώπου, 4. Περι 'Ανθρωπίνων Φυλών) ο συγγραφέας εισάγει τόν αναγνωστήν εις βασικά θέματα της φυσικής ανθρωπολογίας, εκθέτων συγχρόνως μεθοδικώς την στροφήν του ενδιαφέροντος τών ανθρωπολόγων από την βιολογικήν εξέτασιν του ανθρώπου εις τό προϊόν «του διαλόγου μιάς ανθρωπίνης κοινωνίας και του περιβάλλοντός της», δηλαδή της «κουλτούραν».

Λόγω της έμφάσεως ή όποια δίδεται εις την φυσικήν ανθρωπολογίαν, κλάδον άπασχόησε γνωστόν εις τό έλληνικόν κοινόν, τούτο έστερηθή της ευκαιρίας μιάς βαθύτερας γνωριμίας της κοινωνικής ή πολιτιστικής ανθρωπολογίας,

δηλαδή μιάς επιστήμης πολύ γνωστής εις τόν ευρωπαϊκόν και αμερικανικόν χόρον, άγνωστού όμως εις την 'Ελλάδα. 'Η πολιτισμική ανθρωπολογία έχει ακαδημαϊκήν ζωήν ενός αιώνος περίπου. Προφανώς εκ παραδρομής τοποθετείται, εις τό βιβλίον, ή γένεσις της εις τά μέσα του είκοστού αιώνου (σ. 19).

'Η ανθρωπολογία είναι ή κατ' έξοχήν επιστήμη ή όποια επιχειρεί να έπιλύση τάς δυσκολίας της έννοιολογικής μεταφοράς ένός όρου από μίαν γλώσσαν εις την άλλην. 'Η μεταφράστρια άντιμετώπισε τό πρόβλημα αυτό με σχετική επιτυχίαν. Προβλήματα όπωσδήποτε έδημιούργησεν ή απόδοσις του όρου culture διά της λέξεως «κουλτούρα». 'Η λέξις culture έχει διά τούς ανθρωπολόγους σημασίαν διάφορον εκείνης ή όποια έγινε άποδεκτή υπό τών κοινωνιολόγων-όπαδόν της θεωρίας της μαζικής κοινωνίας. Εις την 'Ελλάδα, ή απόδοσις του όρου culture διά της λέξεως κουλτούρα άπηχεί κοινωνιολογικάς και ανθρωπιστικάς έννοιάς. 'Η χρησιμοποίησις όμως της ίδιας λέξεως διά την άπόδοσιν και της ανθρωπολογικής έννοιάς της culture είναι δυνατόν να προκαλέση προβλήματα κατανοήσεως. Τό γεγονός ότι ή λέξις «κουλτούρα» είναι ακατάλληλος διά την άπόδοσιν του όρου culture φαίνεται και εκ τού ότου ή μεταφράστρια αναγκάζεται να άποφύγη τό έπίθετον cultural διά της λέξεως «πολιτιστικός», δημιουργούσα ούτω σύγχυσιν εις τόν μη ειδικόν αναγνώστην, ο όποιος άδυνατεί να κατανοήση ότι ή λέξις «πολιτιστική» χρησιμοποιείται ως έπίθετον του όσιαστικου «κουλτούρα».

'Εδδ πρέπει να σημειωθή ότι ούτε τό έπίθετον «πολιτιστική», ως προδιοριστικόν της ανθρωπολογίας, άποδίδει όρθως την έννοιαν cultural, δεδομένου ότι έχει έντονον έννοιολογικήν άπόχρωσιν όηλοτικήν της ικανότητος προς τί, ή όποια έλλείπει από τόν άγγλικόν όρον.

'Εν πίσση περίπτωσηί εις ής άνω έπιμελημένη έκδοσις άποτελεί σπουδαίον βοήθημα όχι μόνον διά τόν 'Ελληνα φοιτητήν της Βιολογίας αλλά και διά τόν αναγνώστην με γενικά ανθρωπολογικά ενδιαφέροντα.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΓΚΙΖΕΛΗΣ, Ph. D.

'Επιστημονικός Συνεργάτης ΕΚΚΕ

*

Grossin William, *'Η έργασία και ο χρόνος* ('Ερρίκος, Διδάρεια, Ρυθμός). Παρίσι, έκδ. «'Ανθρωπος», 1969.

'Ο W. Grossin, Καθηγητής της Κοινωνιολογίας εις τό Πανεπιστήμιον του Nancy της Γαλλίας, άσχολείται με θέματα άφορρόντα εις την έργασίαν και την